

Comentari d'una imatge

UNA PROPOSTA DIDÀCTICA PER A 2n DE BATXILLERAT

Martí Canyelles
IES MARRATXÍ

NO és habitual el comentari històric d'imatges a 2n de batxillerat, tot i que és una part important del currículum de les ciències socials, juntament amb el comentari de textos, interpretació de mapes, gràfics i altres recursos. Una de les causes possibles tal volta sigui l'enfocament exclusiu de la matèria cap els exàmens de selectivitat.

La imatge comentada és una important estratègia d'aprenentatge, ja que ens permet accedir als continguts històrics de manera inductiva –del concret i visual al general i conceptual– i d'aquesta manera ens obliga a “re-construir, re-interpretar i re-explicar la història”.

La documentació de la imatge i dels fets implícits subjacents ens obliga a recórrer a la recerca d'informació complementària. En primer lloc al llibre de text, però també a moltes altres fonts més directes, malauradament no sempre de fàcil accés pels ensenyants i alumnes.

L'altre element interessant que pot revestir el comentari d'imatges és que ens posa en relació directa amb continguts concrets de la nostra pròpia història. Crec que els decrets de currículum hi fan alguna referència. Els fets històrics s'ubiquen en un temps i en un espai, i lògicament, les Illes Balear han d'ésser el primer pas de concreció dels fets de la “Història d'Espanya” que s'ensenya a 2n de batxillerat.

L'únic que pretenc amb aquest article –lluny de pretensions per-

sonals– és senzillament apuntar alguns elements possibles del comentari d'imatges. Per altra part, agrairia les crítiques i observacions que puguin enriquir aquests suggeriments.

LA IMATGE

Correspon a una pintura de finals del segle XIX, d'autor desconegut, que representa el moment en que els ciutadans tiren avall l'estàtua de la reina Isabel II de Borbó, en els esdeveniments revolucionaris de setembre de 1868. Un grup d'obres estiren una corda lligada al coll de la reina, mentre la multitud observa expectant. Es constata l'origen obrer de la majoria dels manifestants per la seva vestimenta: gorra o capell, jaqueta...

L'ESTÀTUA D'ISABEL II

El 21 d'agost de 1860, la Diputació Provincial acordà construir un mo-

nument que commemoràs la visita d'Isabel II a Mallorca. El monument havia d'estar situat al final del Born, a la plaça de la Reina, on ara hi ha el brollador. Com es pot veure a la imatge contemporània, els edificis del fons no han canviat gaire i encara conserven la fisonomia de la Palma de finals del segle XIX.

Obra d'Antoni Sureda i Villalonga, d'estil classicista, representa la Reina Isabel II sobre una elevada peanya cilíndrica, de dos cossos, tot el conjunt sobre una escalinata de planta circular. Estava rodejada de les alegories de l'agricultura, la marina i la pau, i l'escut de les tres illes. Hi havia també representacions alegòriques del progrés: el telègraf, el ferrocarril, fortificacions i fars. A l'inscripció hi figurava la llegenda: “A su augusta Reina doña Isabel II honrada con su visita en septiembre de 1860”. L'escultura de la reina feia 2,70 m d'alçada i tot el conjunt estava fet amb marbres de qualitat i de diferents to-

nalitats, procedents de Valldemossa, Artà, Lloseta... i també d'importació de Carrara.

Antoni Sureda i Villalonga (1810-1873) va ésser un arquitecte important del segle XIX. Entre les seves nombroses obres podem destacar la galeria de l'Hospital General, que introdueix columnes de ferro dins l'estil goticista i el Teatre Principal, reformat posteriorment per Joan Guasp el 1895.

LA VISITA D'ISABEL II

La vinguda de la reina l'onze de setembre de 1860, va constituir un autèntic esdeveniment social. Feia més de tres-cents cinquanta anys que cap rei espanyol havia visitat les nostres illes des de l'aturada de Carles V el 1541 de camí cap a Alger.

Tota la societat mallorquina es va bolcar en la visita: recepció oficial a l'Ajuntament, amb representació de tots els municipis de l'Illa, visites als diferents llocs de Ciutat, Te-Deum a la Seu.. Els reis s'hostejaren a l'Almudaina. En dies successius varen recórrer diferents llocs de Mallorca fins el dia 21 en que partiren cap a Menorca. A Palma varen col·locar la primera pedra del monument a la reina i varen inaugurar el Teatre Principal, Teatre d'Isabel II, renovat després de l'incendi de 1858, que havia destruït la Casa de las Comedias..

Per tal de millorar la imatge de la ciutat es varen haver de fer algunes in-

tervencions urbanístiques: arranjament de l'Hort del Rei, es va endreçar la costa de Sant Domingo i l'entrada a la catedral, plena de pedres, carreus i obstacles, es pintares les esfinx del Born, es va construir un arc triomfal i un cadafal per a dissimular el solar del que fou convent dels franciscans, etc. A les cases es varen retirar balcons de fusta i *"cuerpos pegados a los edificios y sostenidos a cierta altura por maderos salidos de la pared"*.

Una crònica de l'època apuntava: *"Apenas se puede transitar por las calles con tanta maniobra como se hace en los tejados y balcones. No se encuentran albañiles a ningún precio por estar ocupados en obras de ornato para los festejos... La animación en toda Palma era extraordinaria. A pesar de las recomendaciones de la prensa de que se vigilase la venta de comestibles de uso común con objeto de que no sufrieran alteración de precios, hubo efectivamente carestía en los de uso común."*

LA REVOLUCIÓ DE 1868

La Revolució de 1868 representa un fet molt important en la història de la construcció de l'estat espanyol. Revolució burgesa, amb objectius com el sufragi universal masculí, els drets d'expressió i d'associació i sobretot la consagració del dret inviolable de la propietat, se'n poden establir paral·lelismes amb la revolució francesa de 1789. Però també apareix un moviment obrer que, amb una forta tradició de lluita sindical es planteja per primera vegada objectius polítics com la república i el socialisme que relacionen aquesta revolució amb les revolucions europees –sobretot la francesa- que tingueren lloc el 1848 i amb la Comuna de París de 1871.

El 1864 es creà a Londres la Associació Internacional de Treballadors (AIT) que aglutinava anarquistes (Bakunin) i comunistes (Marx), i al cap de poc temps l'italià Fanelli organitzava la secció Ibèrica de l'AIT a la península.

A Mallorca el moviment obrer, unit en un primer moment amb els republicans, majoritàriament petits burgesos i menestrals, ben aviat assolirà una

organització autònoma i un projecte polític propi quan ja el 1870 s'incorpora a l'AIT. El periòdic *El Obrero* el 12 de juny d'aquell any declarava: Abstención quiere decir Revolución... Nosotros somos en política ANARQUISTAS, en economía COLECTIVISTAS y en religión ATEOS.

La revolució de 1868 a Mallorca i sobretot a Palma, va tenir des d'un primer moment un caràcter popular. El governador civil i les autoritats intentaren interceptar les notícies que arribaven de la península, però l'u d'octubre finalment va arribar un correu a través d'Alcúdia proclamant la caiguda de la monarquia. Els esdeveniments no es feren esperar: toc a somatent d'en Figuera, manifestació davant Cort al crit "Visca la llibertat, a baix els Borbons". Assalt a l'Ajuntament on es cremen els quadres dels Borbons. El batle s'ha de refugiar a Capitanía General mentre assalten la seva casa i la de l'administrador d'Hisenda, destrucció de les casetes de consums davant les portes de la murada, assalt i incendi a l'estanc del tabac...

Com a la resta de ciutat es crea la junta revolucionària i la milícia ciutadana formada per civils que s'encarrega de l'ordre mentre les tropes majoritàriament romanen aquarterades, després d'alguns enfrontaments amb resultat d'un mort i alguns ferits. Les primeres mesures són la supressió del dret de consums, desestanc del tabac i sal (es venen a la meitat del seu preu)

Entre les reivindicacions del poble hi havia en primer lloc la supressió de quintes: les lleves forçoses dels joves que afectaven les classes populars, mentre la burgesia es podia redimir amb el pagament en metàl·lic. Encara eren fresques les morts de soldats mallorquins a la guerra de Marroc de 1859. L'Ajuntament de Palma subvencionava una part d'aquesta redempció i es feien re-

captacions populars per a sufragar-la.

"La Gloriosa" o revolució de 1868 obre un període, el "Sexenni revolucionari", que després de moltes oscil·lacions culminarà amb la proclamació de la I^a República el febrer de 1873 i amb els republicans federals al poder.

Tanmateix, les pretensions de satisfer les demandes del moviment obrer eren difícils de canalitzar. D'una banda la reacció carlina a les muntanyes catalanes impossibilitava la supressió de les lleves de soldats, i de l'altra banda, la necessitat de recursos del nou govern obligava a una pressió fiscal difícil de mantenir. Hi havia també els moviments nacionalistes demanant un estat federal. I sobretot la burgesia, que s'havia estat organitzant per la restauració borbònica. A Europa bufaven mal vents, després del fracàs de la Comuna de París i l'escapçament i persecució del moviment obrer, declarant il·legal la A.I.T. El cop d'estat del general Pavia i la restauració borbònica posterior eren inevitables.

Però els problemes de fons no es varen superar ni molt menys i el moviment obrer no va ésser liquidat. Hi haurà una tendència ascendent d'organització, de lluita sindical i de lluita política al llarg de tot el segle XIX, que, amb avenços i reculades arriba fins la II^a República.

BIBLIOGRAFIA BREUMENT COMENTADA

LLABRÉS BERNAL, J. *Notícies y relaciones históricas de Mallorca, s. XIX*. Tom III 1841-1860, Tom IV: 1861-70 i Tom V: 1871-80. Palma, 1966.

Joan Llabrés va elaborar un exhaustiu noticiari del segle XIX, acabat per Joan Pou i Muntaner, que conté interessants descripcions que poden utilitzar els alumnes com a font complementària. Malauradament és de difícil consulta, ja que l'edició està exhaurida.

GABRIEL, P: *El moviment obrer a Mallorca*. Barcelona 1973. És un clàssic i pioner en la història del moviment obrer a Mallorca

CANTARELLAS CAMPS, C: *La arquitectura mallorquina de la Ilustración a la Restauración*. Palma, 1981. Pel que fa a la descripció del conjunt escultòric i l'obra d'Antoni Sureda.

DURAN M: *La revolución de 1868* In: MASCARÓ PASSARIUS, coord.: *Historia de Mallorca* Varis toms.

GRAN ENCICLOPÈDIA DE MALLORCA. Entrades: Sureda Villalonga, Antoni; Mallorca, la història. El segle XIX

PEÑARRUBIA, I: *El Sexenni Democràtic (1869-1874)* Palma, Documenta Balear 2005
Un llibret de divulgació senzill i bo de consultar, de la col·lecció Quaderns d'Història Contemporània de les Balears

SANTANA MORRO, M: *Classe obrera, cultura i educació a Mallorca (1868-1936)* Palma 2007